

Zanimljivo otkriće Domagoja Vidovića: Hrvati pravoslavci u crnogorskom dijelu Sandžaka

Objavljeno K. J. - 16. listopada 2019. 2165

Istraživači su uvijek najdraža slučajna otkrića. Za moje je najnovije zaslužan **Vitomir Metković**. Prošle jeseni upoznao me u Baru, znam ime, znam kako uvijek izgleda, a nikako se sjetiti je li Dumezi ili Metković, pa umjesto da nazovem u Bar, po braću štedim i kuckam po ruralu. Ukucavši Dumezi i Zupci, naišao sam na stranice **Muzeja žrtava genocida** u Beogradu.

Izbaci mi ondje podatke o Tomi Dumezi u Nikinu iz Zubaca. Vidim da piše narodnost, godina rođenja i pogibije te prebivalište. Odem na početak dokumenta i shvatim da sam naišao na **izvadak iz popisa žrtava Drugoga svjetskog rata za Crnu Goru** koji je po podacima i nalogu Savezne komisije za žrtve rata 1941. – 1945. (osnovane 17. lipnja 1964.) sastavio Savezni zavod za statistiku za područje cjelokupne Lijepe nam Bivše.

U predgovoru stoji da je već 1966. objavljena publikacija **Žrtve rata 1941. – 1945.**, u kojoj su popisana 597.323 stradalnika. Time je obračunano nešto više od polovice procijenjenih žrtava. Naime, ruralno se da je žrtava, bez *kvislinških*, koje su odoka procijenjene na 50.000, bilo između 1.016.000 i 1.066.000. Zbog toga je 25 godina bilo zabranjeno služenje popisom, možemo samo nagađati, ali svakako nije naodmet spomenuti brojku od 1.700.000 navodnih jugoslavenskih žrtava, od čega navodno 700.000 u Jasenovcu. Procijenjeni je broj žrtava koji je utvrdila Komisija upućivao na to da je **broj žrtava manji za barem 37%**.

Pregledao sam letimično **bokeljska naselja** nastojeći utvrditi odgovara li narodnost stvarnomu stanju i činilo mi se da je sve u skladu s očekivanjima jer je razvidno bilo da se više od 90 % bokeljskih katolika izjašnjavalo Hrvatima.

Kad sam prešao na druge crnogorske općine, dočekalo me iznenađenje. Naime, **u naselju Kovren sjeverozapadno od Bijelog Polja od 31 žrtve za svak je 22 stajalo da su Hrvati**. Pogledajte njihova imena i prezimena te u zagradi ime oca: Branko Caković (Nikola), Milinko Caković (Radosav), Sava Caković (Milija), Vuksan Čurević (Ognjen), Dušan Jelić (Lala), Periša Jelić (Mileta), Milan Joksimović

(Mijat), Krstivoje Joksimovi (Nikola), Milivoje Joksimovi (Nikola), Neško Joksimovi (Vule), Milan Kneževi (Matija), Vukojica Kojovi (Milija), Mileva Kokovi (Bjela), Gojko Sekuli (Milinko), Lazar Sekuli (Rade), Mato Sekuli (Rade), Radoman Sekuli (Drago), Radovan Sekuli (Tripko), Toma Sekuli (Vasilije), Vojin Sekuli (Dragi), Vukojica Sekuli (Sekula) i Radivoje Varagi (Mile).

Budu i da uza njihova imena stoje i imena nekih drugih naselja te da nisam bio siguran je li rije o prebivalištu ili mjestu pogibije, nastojao sam po razli itim popisima utvrditi je li rije o domaćim prezimenima te spoznao da su nositelji svih tih prezimena živjeli i danas žive u op inama **Bijelo Polje i Pljevlja**. Dvije su žrtve dvaput popisane s razli itom narodnosnom odrednicom, ali to ne umanjuje podatak da je **velika većina kovrenskih žrtava hrvatskih korijena**.

Sude i po prezimenima, **razvidno je da je rije uglavnom o pravoslavicima**, a osobna imena njihovih nositelja ne pripadaju suvremenom hrvatskom osobnoimenskom fondu. Namjerno naglašavam suvremenom jer su narodna imena kao što su Gojko, Vukojica ili Milivoje bila obilno potvrđena u Konavlima, zapadnoj Hercegovini i Dalmatinskoj zagori u predosmanlijskome razdoblju te od njih potječu u prezimena kao što su Gojkovi, Vukojići ili Milivojevi, koja nose i Hrvati. Ta su prezimena potekla od hrvatskih srednjovjekovnih narodnih imena, koja su se u srpskome osobnoimenskom fondu zadržala do danas te ih stoga danas ne držimo svojim. Ona su dio zajedničke južnoslavenske, pa i sveslavenske imenske baštine.

Mojim se, pak, Neretvanima bitno zanimljiv podatak da se i **Radivoje Varagi izjasnio kao Hrvat jer su se Varagi i pisali i kao Veraje** poput svojih neretvanskih suprezimenjaka. Da postoje određeni **tragovi katoličke i hrvatske prisutnosti u današnjemu Sandžaku, znamo po toponimiji**. Sjeverno se od Bijeloga Polja na Limu nalazi naselje Sutivan, čije je ime tvoreno od dalmatskoga pridjeva *santu*, koje je odrazom rane prisutnosti zapadnoga kršćanstva. Na kasniju katoličku prisutnost u Bijelome Polju upućuje i toponim Latinsko groblje. U mjesnoj toponimiji na Sandžaku nalazimo na više naselja u kojima se odrazio etnonim *Hrvat*, a u antroponimiji nerijetko na različita osobna imena istoga postanja, pa su čak i neki pravoslavni svećenici nosili ime *Hrvoje*.

Mario Grčević u svojoj novoj knjizi ***Ime Hrvat u etnogenezi Južnih Slavena*** spominje miješanje dijela raških (Sandžak i Kosovo srce su Raške, srednjovjekovne srpske države) Hrvata i Vlaha oko Rvatske bačine na Kopaoniku, pri čemu je vlaško stanovništvo primilo hrvatsko narodno ime. Da se hrvatsko ime u unutrašnjosti Crne Gore nije zatrla, čak neovisno o vjerskoj pripadnosti, sve do druge polovice XIX. stoljeća, upućuje različiti crnogorski autori. Da je među sandžačkim muslimanima bilo sklonosti prema Hrvatskoj, znamo i iz Drugoga svjetskog rata kad su se nazivali Hrvatima i tražili pripojenje NDH.

Sestra mi je prepričavala kako je još do prije nekoliko godina u **Novome Pazaru** radila evabdžinica *Tu man*. **Izjašnjavanje sandžačkih pravoslavaca kao Hrvata**, u blizini sandžačkih muslimana s kojima odnosi nisu bili bajni i koji su tražili pripojenje hrvatskoj državi, pred manje od osamdeset godina, u naselju u kojemu tko zna koliko stoljeća nema katolika, a od 1948. po službenim popisima ni Hrvata, zvuči uistinu nevjerojatno, pogotovo kad se to navodi u publikaciji objavljenoj pod strogim nadzorom komunističkih vlasti. Posebno, pak, iznenađujuća činjenica da se u crnogorskom dijelu Sandžaka prije osamdesetak godina Hrvatima izjasnilo znatno više pravoslavaca nego muslimana.

Donedavno postojanje pravoslavnih Hrvata duboko u Crnoj Gori uistinu je **povijesna zanimljivost, ali i pouka**. Udaljavanje od narodnoga korpusa po inje izdvajanjem iz matine države, pojačava ga kidanje veza s njom, a promjena vjeroispovijesti (to možemo vidjeti u samoj Hrvatskoj) čak i stvarne pripadnike nekoga naroda može uklopiti u drugi narodni korpus. Stoga pomalo **udi poprili na nezainteresiranost hrvatske države, pa donekle i Crkve**, ponajprije za Hrvate iz Svebarja (Bara s okolicom, Spiša i Šestana), koji su katolici, čiji je osobni imenski fond izrazito hrvatski (Anto, Frano, Mato, Vlaho), čija je kulturna baština hrvatska, a bogoslužni jezik hrvatski i kojih je još oko 3000, koliko ih je bilo i pred pad toga kraja pod Osmanlije. Njihove važnosti moramo biti svjesni poglavito zbog **Boke kotorske** jer nas povijest uči: *Jao pokrajini koja postane pogranična, tj. krajina.*

Piše: Domagoj Vidović, *Hrvatsko slovo*